

УКД 004.75

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТНОГО РИНКУ НА ФІНАНСОВІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОСТІ

Кавецький Володимир Ярославович,
аспірант

ДВНЗ «Університет банківської справи»

e-mail: volodumur1991@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0294-1122

Анотація. Присвячено вивченню впливу ринку криптовалют на фінансові тенденції сучасності. Розглянуто різноманітні позиції щодо майбутнього криптовалюти і його взаємодії з фінансовим середовищем впливових і кваліфікованих персон фінансового світу. Проаналізовано сучасне інвестиційне середовище і зв'язок криптовалюти з ним. Опрацьовано використання криптотехнології та блокчейн-технології в економічних відносинах. Піддано аналізу можливе застосування криптовалюти в банківській сфері та сфері «інтернет речей». Досліджено тенденції та перспективи розвитку криптовалют. З'ясовано, що ринок криптовалют через свій молодий вік зазнає негативного впливу від спекулянтів. Однак потенціал використання криптовалюти настільки явний, що його на даний момент слід розглядати як фінансовий інструмент, який здатен розв'язати деякі нагальні проблеми сучасної фінансової системи. Визначено, що криптовалюта має блискуче майбутнє, а для лідируючих країн у цій галузі відкриватимуться широкі можливості. Так, темп інновацій весь час прискорюється, тому дедалі важливішою є необхідність весь час бути на крок попереду. Розглянуто криптовалюту як метод інвестування, оплати покупок, використання електронних пристроїв тощо. Виявлено, що криптовалюта достатньо глибоко проникає у світовий фінансовий простір і використання цифрових валют несе мінімальні ризики для фінансової стабільності та кредитно-грошової системи держави.

Ключові слова: криптовалюта, інвестиції, біткойн, блокчейн, фінансова система.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 19.

THE INFLUENCE OF CRYPTOCURRENCY MARKET ON THE FINANCIAL TRENDS OF THE PRESENT

Kavetskyi Volodymyr,

Ph. D. Student

of SHEI «Banking University»

e-mail: volodumur1991@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0294-1122

Abstract. The article is devoted to the study of the influence of the crypto market on the financial trends of the present. Different positions concerning the future of cryptocurrency and its interaction with the financial environment of influential and skilled persons of the financial world are considered. The current investment environment and the connection of cryptocurrency with it are analyzed. The use of cryptocurrency and blockchain technologies in economic relations has been worked out. The analysis of the possible application of cryptocurrency in the banking sector and the Internet of things was made. The tendencies and prospects of development of cryptocurrency are investigated. It was found out that the cryptocurrency market, due to its young age, is experiencing a negative squeal from speculators. However, the potential for cryptocurrency use is so obvious that it should at present be regarded as a financial instrument that is capable of solving some pressing problems of the modern financial system. It is determined that cryptocurrency has a brilliant future, and there are wide opportunities for leading countries in this field. So, the pace of innovation is accelerating all the time, so the need to keep up the whole time is all the more important. Cryptocurrency is considered as a method of investing, paying for purchases, using electronic devices, etc. Obviously, now it's impossible to ignore the cryptocurrency boom. Since, as the bitcoin and other litecoins, and with them, companies that are their supporters, which emphasize their connection with the crypto industry, are beginning to invest in the real economy, and we see how cryptocurrency begins to affect the real economy. So, it was found that cryptocurrency penetrates deeply into the global financial space, and the use of digital currencies has minimal risks for financial stability and the monetary system of the state.

Keywords: cryptocurrency, investments, bitcoin, blockchain, financial system.

JEL Classification F01

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 19.

ВЛИЯНИЕ КРИПТОВАЛЮТНОГО РЫНКА НА ФИНАНСОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СОВРЕМЕННОСТИ

Кавецкий Владимир Ярославович,
аспирант

ГВУЗ «Университет банковского дела»

e-mail: volodumur1991@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-0294-1122

Аннотация. Посвящено изучению влияния рынка криптовалют на финансовые тенденции современности. Рассмотрены различные позиции относительно будущего криптовалют и его взаимодействия с финансовой средой влиятельных и квалифицированных персон финансового мира. Проанализирована современная инвестиционная среда и связь криптовалют с ней. Обработано использования крипто-технологии и блокчейн-технологии в экономических отношениях. Подвергнуты анализу возможное применение криптовалют в банковской сфере и сфере «интернет вещей». Исследованы тенденции и перспективы развития криптовалют. Выяснено, что рынок криптовалют через свой молодой возраст испытывает негативное влияние от спекуляций. Однако потенциал использования криптовалют настолько явный, что его сейчас следует рассматривать как финансовый инструмент, который способен решить некоторые насущные проблемы современной финансовой системы.

Ключевые слова: криптовалюта, инвестиции, биткойн, блокчейн, финансовая система.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 19.

Вступ. Зараз можна спостерігати, що за останні кілька років кількість користувачів криптовалют зростає експоненціально — в основному завдяки тому, що вона з успіхом замінює звичні фіатні гроші. Зважаючи на те, що всі криптовалюти є децентралізованими, анонімними і електронними платіжними системами, їх можна трактувати як «гроші майбутнього».

За одинадцять років існування і розвитку криптовалют, зокрема біткоїна, не сформовано категоріально-понятійний апарат криптовалют, не систематизовано позицій провідних експертів у сфері економіки і фінансів щодо цього феномену, немає досліджень механізму взаємодії фінансових інституцій та інших суб'єктів економіки із криптовалютами, досі залишаються невідомими наслідки впливу криптовалют на розвиток світової фінансової системи.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Так, вважаємо за доцільне розглянути позиції авторитетних науковців, фінансових експертів та високопосадовців щодо перспективи легалізації криптонауки і криптихнологій, її цінового потенціалу та впливу на фінансову систему країни.

До прикладу, знаменитий інвестор Білл Міллер вельми схвально відгукнувся щодо криптовалют: «Біткоїн може коштувати дуже дорого, а може впасти до нуля». Проте експерт також зауважив, що кореляція повністю відсутня між віртуальними валютами і фондовими ринками, а це, у свою чергу, робить біткоїн хорошим інвестиційним інструментом. Схожої думки притримується й інший відомий експерт цифрових валют Ентоні Помпліано, який стверджує, що біткоїн може стати найзручнішим інвестиційним інструментом для пенсійних фондів у період кризи [1].

А ось професор Гарвардського університету й колишній головний економіст МВФ Кеннет Рогофф вважає, що через десять років імовірність того, що

вартість біткоїна досягне 100 000 дол. США, набагато менша, аніж те, що ця криптовалюта впаде до 100 дол. США.

На думку відомого мільярдера Джорджа Сороса, інвестора-мільярдера Уорена Баффета і Джеффри Сакса, професора Колумбійського університету, криптовалюта, а саме біткоїн — типові бульбашки. Сорос вважає, що курс валюти не може змінюватись на 25 % за день. А Баффет стверджує, що біткоїн не є вартісним активом, тому ми не можемо його оцінити. Власне й аналітики інвестиційного банку «Goldman Sachs» стверджують, що ринок криптовалют має всі ознаки бульбашки, більшість криптовалют у перспективі зникнуть з нього [2—5].

Деяко іншої позиції директор і розпорядник Міжнародного валютного фонду Крістін Лагард. Так, на її думку криптовалюта, яка набуває надзвичайної популярності у світі, може замінити використання долара та інших валют у країнах, що розвиваються, і країнах зі слабкими національними валютами. Тому світовим центробанкам, на думку Крістін, не варто ігнорувати, це нове явище, а блокчейн-технологія в майбутньому може бути використана у процесі розподілу SDR, резервного і платіжного засобу, що емітується Міжнародним валютним фондом [6]. До прикладу, засновник компанії «Apple» Стів Возняк придбав біткоїн ще за 700 дол. США тільки заради експерименту, а продав уже за 200 000 дол. США, тільки тому, що не хотів перейматися за його вартість [7].

Цікавої позиції дотримується відомий трейдер Насім Талеб. Під час виступу 28 лютого 2019 року трейдер стверджує: «Головним завданням біткоїна є налякати банкірів. Усі ми повинні вирішувати, якою повинна бути валюта, а не тільки ФРС». Крім того, у довгостроковій перспективі він планує мати у власності біткоїн [8]. Натомість Біл Гейтс, засновник корпорації

«Microsoft», вважає, що криптовалюти є дуже ризикованим варіантом для довгострокових інвестицій [9].

Голова банку «JP Morgan Chase» Джеймс Даймон розглядає криптовалюту як шахрайство, і будь-який трейдер банку, що стане торгувати нею, буде звільнений [10].

Позитивної думки дотримується кандидат економічних наук, російський інвестиційний банкір і венчурний інвестор Володимир Громковський: «Курс біткоіна може зрости до позначки 1 млн дол. США за одиницю у зв'язку з обмеженістю верхньої межі його емісії (21 млн)» [11].

Протилежна думка у співзасновника «Лабораторії Касперського» Наталії Касперської. Аналітик переконана, що біткоїн — це проект американських спецслужб, що був створений для швидкого фінансування діяльності розвідки США, Великої Британії та Канади в різних країнах світу. А засновник біткоіна Сатоші Накамото — це група американських розробників криптосистем [12].

Згадаймо й позицію вітчизняного фінансиста Олександра Деркача, колишнього голову Правління «Райффайзен банку Аваль». На його думку, друга поспіль заморозка на рахунках власників криптовалюти Ethereum на суму 300 млн дол. США сигналізує про небезпеку цього виду інвестицій [13].

Слід згадати й таких економістів, як Ельвір Набіуллін, голова Центробанку РФ, і Маркус Мюллер, голова міжнародних інвестицій інвестиційного банку «Deutsche Bank», котрі сходяться в позиції того, що ринок криптовалюти є звичайною фінансовою пірамідою, відтак існує надзвичайно велика ймовірність повної втрати власних інвестицій у них [14].

Отже, зрозуміло, що думки експертів сильно відрізняються, перш за все це обґрунтовується новизною і надзвичайною перспективністю цього явища. Однак реальне використання криптовалют і застосування блокчейн-технології різними суб'єктами економічних відносин — це найкращий приклад її впливу і перспектив у майбутньому. Тому мета статті полягає в дослідженні сили й потенціалу впливу, що здійснює криптовалютний ринок на фінансові тенденції сучасності, і перспектив застосування блокчейн-технології у світовій економіці. Далі розглянемо приклади того, як криптовалюта змінює фінансовий світ.

Результати дослідження. Криптовалюта стає важливим елементом сучасного фінансового життя, а біткоїн є першою й основною криптовалютою. Тому його популярність й надалі зростатиме, адже щодня біткоїн використовують для найзвичайніших транзакцій. Так, криптовалютою, зокрема біткоїном, можна розраховуватись у багатьох місцях, наприклад, на сайті Etsy і в закладах мережі «Subway». Користувачі дебетової карти BitPay Visa, Monaco можуть за кілька хвилин перевести свої біткоїни на звичні гроші і розрахуватись ними як звичайною картою Visa. Слід згадати й проект

Paytomat, який успішно працює на території України, за допомогою його програмного забезпечення можна розраховуватись у будь-якому закладі. Крім цього, нещодавно з'явилася торгова платформа ChainTrade, на якій за допомогою блокчейну здійснюється трейдинг продуктів харчування і сировини. Відзначимо, що річний оборот цього фінансового сектору становить більше ніж 2 трлн дол. США на рік. Зважаючи на такі масштаби застосування криптовалюти, у деяких країнах, наприклад Японії та Росії, робляться спроби легалізації криптовалюти як реального платіжного засобу. До прикладу, в Японії багато великих роздрібних мереж уже затвердили біткоїн як законний засіб грошового обігу. А Російська Федерація збирається визнати криптовалюту законним фінансовим інструментом, за допомогою якого можна ефективно боротись із відмиванням грошей.

Не можна не звернути уваги й на те, що великі інвестори також починають цікавитися інвестиціями у криптовалюту. Так, глава Wall Street Blockchain Alliance Рон Кваранта говорить: «Біткоїн, ефір і всі інші криптовалюти являють собою новий клас активів або товарів. Вони викликають величезний інтерес з боку інвестиційних менеджерів». Тому вважаємо, що зовсім скоро банки також почнуть використовувати криптовалюту. Відомо, що з моменту своєї появи криптовалюта завжди була конкурентом традиційної банківської системи. За словами аналітиків з Bloomberg News, біткоїн є великою, популярною платіжною мережею, а інші криптовалюти становлять реальну загрозу для наявної грошової системи, оскільки з успіхом можуть її замінити. Так, досліджувані платіжні мережі засновані на анонімності та можливості функціонування поза наявною грошовою системою. Крім цього, на відміну від банківської системи, вони базуються на технології, а не на авторитеті тієї чи іншої держави. Однак, незважаючи на ці протиріччя між традиційною банківською системою і криптовалютами, багато фінансових інститутів використовують криптовалюту для своїх потреб. Оскільки банкам потрібно забезпечувати безпеку зберігання грошей та інформації про транзакції, не ускладнюючи при цьому процес верифікації, деякі великі банки вирішили об'єднатися для створення власної криптовалюти. Як наслідок, це дозволить їм створювати транзакції з використанням блокчейн-технології, яку було створено саме для криптовалюти. Серед фінансових інститутів, що беруть участь у цьому процесі, чимало великих представників банківського сектору: Barclays, Credit Suisse, Canadian Imperial Bank of Commerce, HSBC, MUFG, State Street, UBS і BNY Mellon.

Мабуть, не можна заперечувати, що «інтернет речей» швидко став реальністю. Так, слід зауважити, що ми все більше залежимо від таких пристроїв, як планшети і смартфони, та й інші пристрої весь час «розумнішають» — чого варті тільки холодильники,

здатні оцінювати запаси молока. Навіть у цій ситуації ми використовуємо можливості криптовалюти. До прикладу, слід розглянути криптовалюту ІОТА. Це блокчейн, у якому відсутні блоки, створений спеціально для «інтернету речей». Завдяки нульовій комісії за транзакцію, нескінченної масштабованості і можливості здійснення офлайн-транзакцій ця криптовалюта змінить наш підхід до використання всіх наших пристроїв [15].

Зважаючи на те, що в блокчейні не задіяні реальні гроші, він може усунути безліч проблем, від яких страждають благодійні організації, — наприклад, корупцію і «відплив» коштів. Ось чому блокчейном почали користуватися британська гуманітарна організація Start Network і Всесвітня продовольча програма, яка за допомогою блокчейну переводить гроші на боротьбу з голодом. Згадаймо, що в Нью-Йорку існує проект під назвою «Brooklyn Microgrid», який використовує технології блокчейну для поліпшення екології. Його суть полягає в тому, що люди, які встановили сонячні батареї, можуть через додаток у телефоні продавати дешеву енергію сусідам. Також за допомогою блокчейну можна зробити і більш важливі заходи для захисту навколишнього середовища. Нещодавно на саміті зі сталого розвитку в рамках Всесвітнього екологічного форуму було запропоновано використовувати блокчейн для отримання достовірніших даних про викиди шкідливих речовин. Це пов'язано з тим, що цифрові валюти, засновані на даних, можуть давати точнішу інформацію, ніж наявна грошова система.

Слід згадати, що авторитетна Комісія азартних ігор Великобританії офіційно додала віртуальні валюти, і біткоїн, до списку засобів платежу для ліцензованих вебсайтів онлайн-казино. Таке рішення було ухвалено після перегляду умов для отримання ліцензій і кодексу практик, а також після серії переговорів зі стейкхолдерами. Тож казино, які хочуть приймати біткоїн, мають гарантувати, що вони повністю дотримуються вимог з протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Це рішення набуло чинності 31 жовтня 2016 року. Відтак оператори, що отримали відповідну ліцензію на цю дату, можуть офіційно приймати біткоїн як засіб платежу [16].

Отже, бачимо, що криптовалюта володіє колосальним потенціалом, і для лідируючих країн у цій галузі відкриваються величезні можливості. Оскільки вона має колосальний потенціал, разом з ним з'являється й колосальний ресурс. На даний момент криптовалюта вже істотно змінила світову економіку і весь світ, але це тільки початок. Зрозуміло, що темп інновацій прискорюється, і тим важливіше стає необхідність весь час бути на крок попереду. Криптовалюта змінить усе — від методів інвестування до оплати покупок і використання електронних пристроїв [17].

На думку аналітиків газети «Insider», досі волатильність на криптовалютних ринках не торкалась фі-

нансових ринків і реальної економіки. Ціна біткоіна й інших криптовалют сильно зросла, здорожчали й такі токени, як Cardano і Monero, проте фахівці стверджують, що якщо завтра всі ці лайткоїни перетворяться у прах, це не повинно надати значного впливу на життя звичайних людей та економіку в цілому.

Проте зауважимо, що багато компаній, чіми акціями торгують на біржі, починають ухвалювати рішення, які символізують значимість і вигоду від використання криптовалют, а ринок, у свою чергу, винагороджує їх за це. Тому можна стверджувати, що криптовалюта достатньо глибоко проникає у світовий фінансовий простір, і якщо така тенденція триватиме, то під час падіння криптовалютного ринку постраждає економіка й люди, безпосередньо до неї непричетні.

Так, якразим прикладом такої компанії можна вважати «Longfin Corporation», чії акції зросли більш ніж на 2 000 % через тиждень після оголошення про купівлю блокчейн-компанії, що спеціалізується на рішеннях для мікrokредитування. Слід зазначити, що коли акції зростають, важливо не надто зациклюватися на деталях оголошення або на те, що це означає для бізнесу, оскільки такий галас викликає спотворення на ринку. Внаслідок різкого зростання деяких криптовалют із невеликою капіталізацією спричинило новий етап еволюції криптовалютного ажіотажу. Так, деякі лайткоїни, вартість яких ще тиждень тому була менше за 1 дол. США, здорожчали на 100 % і більше.

Спробуємо пояснити це явище ринкового руху. За вартості біткоіна вище за 15 000 дол. США, а потім і 17 000 дол. США, деякі трейдери з декількома тисячами доларів у кишені можуть собі дозволити купити лише частку біткоіна, і це приносить їм психологічний дискомфорт. Водночас цей невеликий депозит можна витратити на купівлю сотні або тисячі дешевших лайткоїнів, підвищуючи їхню ціну.

Той факт, що ціни на невідомі або раніше непопулярні лайткоїни зростають так само різко, як ціна біткоіна, створює нову, у психологічному сенсі, ситуацію для учасників ринку, які тепер сподіваються знайти «наступний біткоїн». І якщо ціна токенів, відмінних від біткоіна, може подвоїти або потроїти ціну за тиждень, то й акції компаній, які виставляють напоказ свій зв'язок із популярним трендом, також можуть різко зростати.

Ці явища є абсолютно логічними для учасників криптовалютного ринку. Однак тим, хто розраховував, що економіка і реальний сектор залишаться осторонь від криптобуму, слід задуматись. Так, зліт акцій «Longfin» демонструє, що ринки хочуть бачити більше компаній, пов'язаних із криптовалютою. Відтак Уолл-стріт завжди готова надати нову пропозицію на попит інвесторів. Поки триватиме ажіотаж на ринку, спостерігатимемо, як все більше і більше публічних компаній стають прихильниками криптовалюти унаслідок купівлі дочірніх проектів, побудови нових

бізнес-моделей, випуску прес-релізів або іншим способом.

Вважаємо, що залишається сумнів того, чи такі компанії дбайливо використовуватимуть капітал та інші ресурси. Існує ймовірність, що знайдуться й такі, що найматимуть людей, орендуватимуть офіси, купуватимуть обладнання і витратять гроші на рекламу, тільки заради того, щоб бути учасниками криптовалютного буму. Ці кошти будуть надходити в компанії реального сектору, які обслуговують ці спекулятивні криптовалютні фірми, і таким чином зв'язки між реальною економікою і криптовалютною галуззю будуть розширюватися. Відтак це може призвести до тимчасового прискорення економічного зростання. Проте очевидно, що таке зростання може мати сумнівну якість. Але в сучасних реаліях фінансового ринку, спекуляцій подібного роду слід очікувати від будь-якого іншого фінансового інструменту.

Так, досягнувши ціни 20 000 дол. США в кінці 2017 року, ця криптовалюта впала в ціні й зараз торгується на рівні менше ніж 4 000 дол. США. На думку доктора Джона Метьюз, фінансового директора компанії «Bitnation», така мінливість ціни біткоїна спричинена поєднанням «зростаючого інтересу і неадекватного розуміння» з боку користувачів. Аналітик вважає, що ці якості утворюють середовище, де плітки важко відрізнити від фактів і реальної цінності криптотехнологій, що породжує невизначеність і сумніви в учасників ринку [18].

Очевидно, що тепер неможливо ігнорувати криптовалютний бум. Оскільки в міру того, як збільшується популярність біткоїна та інших лайткоїнів, а з ними

й компаній, які є їхніми прибічниками, і підкреслюють свій зв'язок із криптовалотною галуззю, а ті починають вкладати ресурси в реальну економіку, це, у свою чергу, яскраво символізує вплив криптовалюти на економіку [19].

Висновки. На жаль, існує багато причин, передусім через дії спекулянтів, завдяки яким багато авторитетних людей сприймають їх як класичну «піраміду». Критики криптовалют стверджують, що їхній курс забезпечений тільки збільшенням кількості їхніх інвесторів. Але вважаємо, що ця позиція є дискусійною. Згадаймо навіть, що у звіті за 2014 рік Рада Федерації Швейцарії у відповідь на регулярні запити, чи є біткоїн фінансовою пірамідою, офіційно заявила, що система віртуальних грошей не обіцяє надприбутку, саме тому її не слід асоціювати і вважати пірамідою. Крім цього, подібну думку висловив уряд Великої Британії. Так, у документі під назвою «Цифрові валюти: відповідь на запит інформації» вказано, що використання цифрових валют несе мінімальні ризики для фінансової стабільності та кредитно-грошової системи держави.

Тож можна говорити про те, що оскільки феномен криптовалюти — явище молоде й малодосліджуване і ще довгий період часу буде сприйматися світом фінансів достатньо скептично й критично. Але, вважаємо, що всі нові процеси і тенденції проходять такі критичні етапи розвитку та становлення, і це абсолютно нормально. Однак уже зараз, тільки за одинадцять років її існування, криптовалютою можна розраховуватись у багатьох онлайн-магазинах, інвестувати в неї, а багато держав уже легалізували її застосування як фінансового інструменту.

Список використаних джерел

1. Біткоїн має великий потенціал: озвучений прогноз на найближче майбутнє [Електронний ресурс] // Politeka. — 2019. — 8 січня. — Режим доступу : <https://politeka.net/ua/news/economics/864516-bitcoin-imeet-bolshoj-potencial-ozvuchen-prognoz-na-blizhajshee-budushhee>.
2. Сорос рассказал о своих взглядах на биткоин [Электронный ресурс] // Риа. Экономика. — 2018. — 26 января. — Режим доступа : <https://ria.ru/economy/20180126/1513354757.html?injs=1>.
3. Реальный пузырь: Уоррен Баффет удвоил сомнения о биткоине [Электронный ресурс] // World Crisis. — 2017. — 28 октября. — Режим доступа : <http://worldcrisis.ru/crisis/2845859>.
4. Goldman Sachs предсказал обесценение большинства криптовалют до нуля [Электронный ресурс]. — 2018. — 7 февраля. — Режим доступа : <https://www.rbc.ru/money/07/02/2018/5a7adee19a7947f4514c8f10?from=main>.
5. Sachs J. D. The bitcoin bubble will likely burst, and here's why [Electronic resource] / J. D. Sachs. — 2018. — January 3. — Available at : <https://www.bostonglobe.com/opinion/2018/01/03/the-bitcoin-bubble-will-likely-burst-and-here-why/dJUDm2RYRoj64iHaIx0bZL/story.html>.
6. Глава МВФ рассказала, какие страны могут отказаться от доллара [Электронный ресурс] // Эксперт. Online. — 2017. — 29 сентября. — Режим доступа : <http://expert.ru/2017/09/29/mvf>.
7. Steve Wozniak in Stockholm: I've sold all my bitcoin [Electronic resource] // Nordic Business Insider. — 2018. — January 31. — Available at : <https://nordic.businessinsider.com/steve-wozniak-stockholm-apple-seth-godin-nordic-business-forum-/>.
8. Нассим Талеб рассказал о главной задаче биткоина, ошибках ФРС и блокчейне [Электронный ресурс] // Forklog. — 2019. — 3 марта. — Режим доступа : <https://forklog.com/nassim-taleb-rasskazalo-glavnoj-zadache-bitkoina-oshibkah-frs-i-blokcheyne>.
9. I'm Bill Gates, co-chair of the Bill & Melinda Gates Foundation. Ask Me Anything. Whats your opinion on Crypto Currencies? [Electronic resource] // Reddit. — 2018. — February 27. — Available at : https://www.reddit.com/r/IAMA/comments/80ow6w/im_bill_gates_cochair_of_the_bill_melinda_gates/dux2mp7.

10. Slams J. D. Bitcoin as a 'Fraud' [Electronic resource] / D. S. Jamie // Bloomberg. — 2017. — September 12. — Available at : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-09-12/jpmorgan-s-ceo-says-he-d-fire-traders-who-bet-on-fraud-bitcoin>.
11. Миллион долларов за один биткойн — не предел [Электронный ресурс] // Expert. — 2017. — 8 декабря. — Режим доступа : <https://expert.ru/2017/12/8/million-dollarov-za-odin-bitkojn---ne-predel>.
12. Bitcoin is a 'Project of US Intelligence', Kaspersky Lab Co-Founder Claims [Electronic resource] // Bitcoin Forum. — 2018. — January 20. — Available at : <https://sputniknews.com/business/201801191060881605-kasperskaya-bitcoin-us-intelligence>.
13. Граждане, будьте осторожны с вашими биткойнами! [Электронный ресурс] // STRANA.ua. — 2017. — 9 ноября. — Режим доступа : <https://strana.ua/opinions/103931-hrazhdane-budte-ostorozhny-s-vashimi-bitkoinami.html>.
14. Crypto Investors Risk 'Total Loss' Deutsche Warns [Electronic resource] // Bloomberg. — 2018. — January 29. — Available at : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-29/deutsche-warns-against-crypto-currencies-risk-of-total-loss>.
15. Эльвира Набиуллина сравнила криптовалюты с финансовой пирамидой [Электронный ресурс] // Инвест-Форсайт. — 2017. — 17 сентября. — Режим доступа : <https://www.if24.ru/nabiullina-protiv-kriptovalyut>.
16. Валюта майбутнього: як біткоїни змінюють світ просто зараз [Електронний ресурс] // Bit.UA. — 2016. — 3 листопада. — Режим доступу : <https://lab.bit.ua/2016/11/bitcoin-now>.
17. Как криптовалюты меняют привычный нам мир [Электронный ресурс] // IHODL. — 2017. — 24 ноября. — Режим доступа : <https://ru.ihodl.com/investment/2017-11-24/kak-kriptovalyuty-menayayut-privychnyj-nam-mir>.
18. Прогноз по біткоїну на 2018 рік [Електронний ресурс] // Crypto Brain. — 2018. — 4 серпня. — Режим доступу : <https://cryptobrain.info/uk/prognoz-po-bitkoinu-na-2018-god>.
19. Как криптовалюты влияют на финансовый рынок и реальный сектор [Электронный ресурс] // Happy coin NEWS. — 2017. — 22 декабря. — Режим доступа : <https://happycoin.club/kak-kriptovalyutyi-vliayut-na-finansovyy-rynok-i-realnyiy-sektor>.

References

1. Bitkoin maie velykyi potentsial: ozvuchenyi prohnaz na naiblyzhche maibutnie [Bitcoin has great potential: sound forecast for the near future]. (2019, January 8). *Politeka*. Retrieved from <https://politeka.net/ua/news/economics/864516-bitkoin-imeet-bolshoj-potencial-ozvuchen-prognoz-na-blizhajshee-budushhee> [in Ukrainian].
2. Soros rasskazal o svoih vzglyadah na bitkoin [Soros spoke about his views on bitcoin]. (2018, January 26). *Rya. Ekonomyka — Ria. Economics*. Retrieved from <https://ria.ru/economy/20180126/1513354757.html?injs=1> [in Russian].
3. Real'nyi puzyr': Uorren Baffet udvoil somneniya o bitkoine [The real bubble: Warren Buffett doubled doubts about bitcoin]. (2017, October 28). *World Crisis*. Retrieved from <http://worldcrisis.ru/crisis/2845859> [in Russian].
4. Goldman Sachs predskazal obescenenie bol'shinstva kriptovalyut do nulya [Goldman Sachs predicted the depreciation of most cryptocurrencies to zero]. (2018, February 7). *RBC*. Retrieved from <https://www.rbc.ru/money/07/02/2018/5a7adee19a7947f4514c8f10?from=main> [in Russian].
5. Sachs, J. D. (2018, January 3). The bitcoin bubble will likely burst, and here's why. *bostonglobe.com*. Retrieved from <https://www.bostonglobe.com/opinion/2018/01/03/the-bitcoin-bubble-will-likely-burst-and-here-why/dJUDm2RYRoj64iHaIx0bZL/story.html> [in English].
6. Glava MVF rasskazala, kakie strany mogut otkazat'sya ot dollara [The head of the IMF told which countries can abandon the dollar]. (2017, September 29). *Expert. Online*. Retrieved from <http://expert.ru/2017/09/29/mvf> [in Russian].
7. Steve Wozniak in Stockholm: I've sold all my bitcoin. (2018, January 31). *Nordic Business Insider*. Retrieved from <https://nordic.businessinsider.com/steve-wozniak-stockholm-apple-seth-godin-nordic-business-forum--/> [in English].
8. Nassim Taleb rasskazal o glavnoj zadache bitkoina, oshibkah FRS i blokchejne [Nassim Taleb told about the main task of Bitcoin, errors of the Fed and the blockchain]. (2019, March 3). *Forklog*. Retrieved from <https://forklog.com/nassim-taleb-rasskazal-o-glavnoj-zadache-bitkoina-oshibkah-frs-i-blokchejne> [in Russian].
9. I'm Bill Gates, co-chair of the Bill & Melinda Gates Foundation. Ask Me Anything. Whats your opinion on Crypto Currencies? (2018, February 27). *Reddit*. Retrieved from https://www.reddit.com/r/IAMa/comments/80ow6w/im_bill_gates_cochair_of_the_bill_melinda_gates/dux2mp7 [in English].
10. Slams, J. Dimon. Bitcoin as a 'Fraud'. (2017, September 12). *Bloomberg*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-09-12/jpmorgan-s-ceo-says-he-d-fire-traders-who-bet-on-fraud-bitcoin> [in English].

11. Million dollarov za odin bitcoin — ne predel [One million dollars for one bitcoin — not the limit]. (2017, December 8). *Ekspert — Expert*. Retrieved from <https://expert.ru/2017/12/8/million-dollarov-za-odin-bitkojn---ne-predel> [in Russian].
12. Bitcoin is a 'Project of US Intelligence,' Kaspersky Lab Co-Founder Claims (2018, January 20). *Bitcoin Forum*. Retrieved from <https://sputniknews.com/business/201801191060881605-kasperskaya-bitcoin-us-intelligence> [in English].
13. Grazhdane, bud'te ostorozhny s vashimi bitcoinami! [Citizens, be careful with your bitcoins!]. (2017, November 9). *Strana — Country*. Retrieved from <https://strana.ua/opinions/103931-hrazhdane-budte-ostorozhny-s-vashimi-bitcoinami.html> [in Russian].
14. Crypto Investors Risk 'Total Loss' Deutsche Warns. (2018, January 29). *Bloomberg*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-29/deutsche-warns-against-crypto-currencies-risk-of-total-loss> [in English].
15. El'vira Nabiullina sravnila kriptovalyuty s finansovoi piramidoi [Elvira Nabiullina compared cryptocurrencies with the financial pyramid]. (2017, September 17). *Invest-forsajt — Invest-foresight*. Retrieved from <https://www.if24.ru/nabiullina-protiv-kriptovalyut/> [in Russian].
16. Valiuta maibutnoho: yak bitcoiny zminiuiut svit prosto zaraz [The currency of the future: how bitcoists change the world right now]. (2016, November 3). *Bit.ua*. Retrieved from <https://lab.bit.ua/2016/11/bitcoin-now/> [in Ukrainian].
17. Kak kriptovalyuty menyayut privychnyj nam mir [How cryptocurrency change the world familiar to us]. (2017, November 24). *IHODL*. Retrieved from <https://ru.ihodl.com/investment/2017-11-24/kak-kriptovalyuty-menyayut-privychnyj-nam-mir> [in Russian].
18. Prohnoz po bitcoinu na 2018 rik [Bitcoin forecast for 2018]. (2018, August 4). *Crypto Brain*. Retrieved from <https://cryptobrain.info/uk/prognoz-po-bitkoinu-na-2018-god> [in Ukrainian].
19. Kak kriptovalyuty vliayut na finansovyj rynek i real'nyj sektor [How cryptocurrencies affect the financial market and the real sector]. (2017, December 22). *Happy coin NEWS*. Retrieved from <https://happycoin.club/kak-kriptovalyutyi-vliayut-na-finansovyy-ryinok-i-realnyiy-sektor> [in Russian].